

Магопець Олена Анатоліївна,
*к.е.н., доцент, в.о. завідувача кафедри аудиту, обліку та оподаткування,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна*

МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ

Ефективність адміністрування податків характеризує продуктивність діяльності податкових органів, рівень податкової культури платників податків, результативність реалізації податкової політики в країні, тобто ефективність функціонування системи оподаткування загалом.

Ефективність, в широкому значенні, – це відносна величина, яка характеризує співвідношення між результатом (ефектом) і витратами, які були здійснені задля досягнення цього результату.

Ефективність системи адміністрування податків передбачає систематичне та в повному обсязі забезпечення надходжень від сплати податків до бюджетів різних рівнів, враховуючи при цьому податкоспроможність, права та інтереси платників податків. Така ефективність характеризується діяльністю фіскальних органів, дієвістю системи захисту прав та інтересів платників податків, переліком податків і зборів, рівнем податкового навантаження тощо.

Наразі в Україні відсутня методика (методичні рекомендації), спроможна забезпечити комплексне оцінювання ефективності системи адміністрування податків.

Методичний підхід (як сукупність певних прийомів) оцінювання ефективності системи адміністрування податків має передбачати можливість аналізу кожного відокремленого процесу або напряму діяльності, а також можливість аналізу у різних сегментах (наприклад, у функціональному або регіональному розрізі).

Методологія оцінювання ефективності системи адміністрування податків розкривається у певному процесі, який включає наступні складові:

- вивчення (дослідження) ефективності ресурсного забезпечення (технології, обладнання, кадровий потенціал);
- оцінка системи моніторингу і контролю;
- аналіз результативності управлінської діяльності (менеджменту).

При формуванні переліку показників оцінювання ефективності системи адміністрування податків слід орієнтуватися на ті, що характеризують ступінь задоволення суспільних потреб, зокрема щодо виробництва та споживання так званих «неринкових благ». Наприклад, це може бути зростання добровільності сплати податків (як наслідок – підвищення якості роботи податкових органів у частині належного консультування та упередження податкових правопорушень), зменшення обсягу новоутвореного податкового боргу (як наслідок – якісного адміністрування наявного боргу), зростання кількості нових платників (як

наслідок – підвищення зрозумілості та доступності податкового законодавства й підвищення якості податкових послуг) тощо.

Є доцільним також розрахунок інтегрального показника, який характеризуватиме ефективність системи адміністрування податків як багаторівневої системи. При цьому може бути застосований метод інтегральних оцінок, що базується на приведенні наявних або отриманих (розрахованих, оцінених) показників за певними блоками (напрямами) до величин, які є співставними (співрозмірними, порівняльними). Отримані інтегральні оцінки, крім можливості визначення інтегрального показника, дають змогу проводити ранжування (рейтингування) об'єктів (тобто реальних економічних явищ і процесів), що вивчаються, і на підставі цього будувати ранжовані таблиці (рейтинги). Отримані значення рейтингу (ранги) надають можливість розраховувати рангову кореляцію і таким чином робити висновки про вплив різних чинників на досліджувані процеси і явища.

Показники оцінювання ефективності системи адміністрування податків повинні обиратися, виходячи із розуміння необхідності ідентифікації різних ефектів (результатів), що утворюються внаслідок діяльності податкових органів. При цьому слід орієнтуватися на такі ефекти, які є значними і спрямованими на створення найцінніших суспільних благ. Розуміючи, що в процесі адміністрування податків досягається (відбувається) доволі велика кількість ефектів, які реально всі не можуть бути враховані, доцільно зробити акцент на залученні показників, які найбільш точно характеризують кінцеві результати діяльності, а також процеси, в ході яких цих результатів було досягнуто. Прийнятними для дослідження є показники (абсолютні та відносні), які кількісно відображають параметри керованих (з боку органів податкового адміністрування) процесів у сфері оподаткування.

Головними методами оцінювання необхідно визначити традиційні методи економіко-математичного та статистичного аналізу. Насамперед, йдеться про розрахунок коефіцієнтів та індексів, оскільки виникає проблема приведення різнопланових абсолютних та відносних показників до порівняльності, а також зіставлення отриманого інтегрального показника у просторі і часі. Система показників, що становить фактологічну базу дослідження (методичного підходу) ефективності системи адміністрування податків, моделюється на основі аналізу очікуваних результатів реалізації заходів та дій, спрямованих на виконання поставлених перед органами податкового адміністрування завдань і функцій.

У разі потреби визначена система показників може бути змінена (доповнена чи зменшена за кількістю показників) з урахуванням програмування цілей та завдань функціонування системи податкового адміністрування.